صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخارى)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او تهلونه [illegible] هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِینَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)
لیکوال :: فضیلة الشیخ ابو محمد امین الله البشاوري
ترتیب او ټولوونه:: استاد فرید احمد هلال
خپرندوی :: کتاب خپرندویه ټولنه (جلال کوټ)
کمپوز :: خپله ټولوونکی
ډیزاین او طرح :: ابو عثمان عبدالمجید – ګندهارا خدمتونه
چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځایونه::
ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)
مکتبه محمدیه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)
دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړلیک

د لمانځه جوړښت ۲
د لمانځه روح ۲
د خشوع د پیدا کېدو اسباب ۲۲
لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰
دویمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲
دریمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارویو تېرېدو حکم ۳۷
څلورمه مسئله: ایا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸
پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحیح دي؟ ۴۱
د لمانځه طریقه ۴۷
شپږمه مسئله: د ښځو او سړیو په لمانځه کې توپیر؟ ۴۸
اوومه مسئله: ښځو ته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸
اتمه مسئله: د لمانځه نیت ۲۲
نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۲۷
لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۲۸
یولسمه مسئله: د لومړي تکبیر پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴
دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سینه کېښودل پکار دي؟ ۷۲
پر سینه د لاسونو کېښودو په اړه حدیثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۶
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزیه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کو ي ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېښتبونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړي. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

١ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.

٢ د احاديثو ژباړه

٣ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.

۴ مهم مهم تحقيقونه

۵ انصاف او عدل په مسائلو کې

۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته

٧ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ٨ عام ١۴٣٢ هـ باندې په مسجد حمزه، پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راوليستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۝ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۝ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن د ی، چې د دې سموالی د ټول دین سموالی او د دې خرابوالی د ټول دین خرابوالی دی. لکه چې رسول اللهﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دین حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړ ی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه د ېرسخت تېنګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکي پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نوموله شوې، چې هغې ته((باب الصلاة)) ويل کېږي. ياني هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی ؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثوکتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی ؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو ؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګار کوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ؛

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، ځوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمايي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا

[مريم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژرده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې دداسې کسانو ځای دوزخ دی

او نبي ﷺ فرمايي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحيح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګرلمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې دعمل بربادېدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصدته راګرځم، چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې یو یې بدن او بل یې روح دی، لکه چې انسان له دوو شیانو یانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي یواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نیا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کارکوي، نه به دې لاسونه او پښې، بیا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته یې ورسوئ، او په داسې حال کې بیا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح یې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا یو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکیو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وایي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وایي، د مومنانو له صفاتو څخه اللهﷻ ته خشوع کول یو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع یواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځه پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه دا جمله اسمیه ده؛ نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي. خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ [الأنبياء: ٩٠]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکار دي دویم دا چې «وَيَدْعُونَنَا» له ماځخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم. داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي. چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي. په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله. لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه، رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځای دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده راښکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالك

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کوي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول الله ﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږې؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ. لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم ټول داسې نشي کېداي؛ خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول الله ﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول الله ﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلَانٍ انْظُرِي أَيَّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (١٣ / ٣٤٧)

ژباړه

اى د فلاني موري وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې. ګورو به بله ورځ به شي رسول الله ﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستونې څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، الله ﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د الله ﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه يې په بازارونو کې چيغې وهلې.

صخاب دې ته وايي، چې چغې وهي اى فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوږي نه و، رسول الله ﷺ په بازارونو کې عاجزي کوله، په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخير وايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راختنه، لکه چې کټوی خوټېږي او اواز کوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله، څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي.

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې ؓ ته يې وفرمايل:

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګي کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال ؓ راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل اى د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کوې، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَاۤ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَبَّنَاۤ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (١٩٥) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَ رَابِطُوْا ۟ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ } [آل عمران : ١٩٥]

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته خير کړي؛ نو ډېر ناآشنا كيفيت او حال به د هغه جوړشي : خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې كوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاره لرګي يو ((كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ)) هغه کاره لرګي، چې بې ګټې يوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې كوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (٢ / ٤٠٠)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع دريکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سړي کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سړی څه تعبيرکوي پوره، لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا دريکې نه وي؛ نو علم دريکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېرکتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې دريکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (٥ / ٣٢)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شې؛ خو يوكس به هم پكې خشوع كوونكى ونه وينې

ياني په يوه جامع جومات كې به داسې سړى نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلكې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دى ولاړ هسې ولاړدى، خشوع به هغه كې نه وي او كله، چې په سړي كې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند وركوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندوركو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات كې به يو خشوع كوونكى مونده نه كړ ې؛ نو دا علم اوچت شوى دى؛ نو دا بېرته راواپس كول پكاردي او كه سړى كوښښ وكړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې كوښښ كوي الله ﷻ يې ور په برخه كوي

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنكبوت: ٦٩]

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار كې كوښښ كو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې كړو

له دې خبرې نه زما غرض دا دى، چې كه پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ كې سړى ډېركوښښ وكړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه كړي دا په ځان كې پيداكول غواړي دا خشوع په صحابه كراموكې هم ډېره زياته وه

ابوبكرصديق ﷺ چې به كله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلكو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات كې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (۱ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبكرته ووايئ چې خلكوته لمونځ وكړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (۱ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ﷺ وويل: ابوبكر، چې كله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلكو ته قرائت وانه ورولاى شي (ياني لمونځ به ونه كړاى شي)

ځكه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړى وه دا به خلكو ته قرآن ورروانه ورروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وكړئ نبي ﷺ غصه وكړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ﷺ ملګرې ياستئ د هغه د دوكه كولوښښ مو كاوه او اوس مادوكه كوئ، زه چې څه امركوم د هغې تابعداري ولې نه كوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان كړه د رسول الله ﷺ په ملګروكې دا كمال وه، په ابوبكرصديق ﷺ كې دومره خشوع وه، كله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښكارېده، ياني په لمانځه كې به هيڅ نه خوځېده

عبدالله بن زبير ﷺ چې به كله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لكه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دى به پر سجده پروت و، چنچنې به راتلې او د ده پر شا به كېناستې، ډېره اوږده سجده به يې كوله ؛ نو ځكه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغيو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګونډې دا پر ځاى پروت لرګى دى. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دى. په دې خلکو کې به دومره خشوع وه.

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده يرجع ويتاوه آيتونه به يې باربارلوستل اواسويلي به يې کول. له دې نه په لمانځه کې هسې غيراختياري اسويلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه. له سفيان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر يو حديثپوه (محدث) دى هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تا به ويل، چې اوس به مري.

ابراهيم نخعي، چې يو تابعي دى، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دى له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوى له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړى له لمانځه نه مخکې يوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شريعت مطهره دا امرکړى دى، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زموږ داسې مزاج جوړشوى دى. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمايلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د يوه سړي څنې به په اسلام کې سپينې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړى

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شى نه ښکاري، چې دې ناروغى موږ ټول اوس نيولي يو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ويلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري: نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ويل اى مسلمانه!

اذا هانت عليك صلاتك فا ي شيئ يعزعليك؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شى قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ايمان وروسته لوى عمل دى او چې دا درته وړوکى ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دين کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حديث کې راغلي دي:

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه. ده د دين حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالى يې هم يقيني دى

عمربن الخطاب واليانوته ليکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دى، هسې نه، چې وواييئ موږ قاضيان او واليان يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راغی، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به یې هم ناسم وي

داسې کس ته بیا ښه سړی مه وایه، چې لمونځ یې خراب وي، هغه امام چې لمونځ یې غلط وي، ته پوه شه، چې داخیانتګر هم د ی، هغه به درته صحیح دین نه درښیي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله یې لمونځ خراب وي او دې آیتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بیان کړل الله رب العزة یو اتیاځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکرکړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ د ټولو لمونځونو حفاظت کوي، الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۝ أَقَامُوا الصَّلَاةَ. يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ. دلمانځه پابندي کوي، أَقِيمُوا الصَّلَاةَ. د لمانځه پابندي کوئ ځوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَ وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ۝ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بیان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پیداکول او په صحیح توګه یې اداکول یو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري؛ نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان یې وکړه او دا حدیث یو

مسلمان پوره ویروي، چې رسول الله ارشادوفرمایه

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قیامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

یانې د قیامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ایمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وایي یانې الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فیصله) به د توی شویو وینو، په اړه کېږي، لکه چې فرمایي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

یانې لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وینې په اړه کېږي او په میزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په میزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته ورې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لویه خبره ده کومې مسئلې. چې موږ ته ورې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لویې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت : نو دا کامیاب شو، لکه چې فرمایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ يې روغ وه؛ نو دا کامیاب دی.

یاني د لمانځه فرضونه یې سم اداکړي وي، سنن او اداب یې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ یې هم کړی وي؛ نو دا کامیاب دی، یقیناً او نجاح دویمه د جنت کامیابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بریالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه یې وویل، یاني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حدیث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ یې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمایي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

یقینا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان یې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان یې هم وکړه، چې اور ته به یې الله ﷻ نباسي (خسر) همدغې ته وایي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې یې څه کمی وموندل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت یا نفلونه یې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به یې ورلره یوځای کړي، دې ته به پرې پټۍ واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نیمګړتیا یې په نفلونو بشپړوي، بیا به هم دا انسان کامیاب شي اوکه نوافل یې نه و؛ نو بیا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځینو خلکو لپاره د کامیابۍ لامل شي او ځینې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دریم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله یکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکوي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پربېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، یاني لمونځ دې پر برخو ویشي، لکه په صحیح حدیث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمایي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمْنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمْسُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

یوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دریمه او یا نیمایي برخه لیکل شوې وي

له دې روایت څخه معلومېږي د ځینو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ایله قبوله شوي وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحیح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بیا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ یې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به ماله وبال وي او كه په ښې ښكلي طريقې سره يې وكړم؛ نو په دې كې زما د دنيا او اخرت كاميابي ده. بيا به دريكې دالله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پكاردي، خپله مطالعه كول پكاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته راياداول پكار دي، په دې آيتونو او حديثونو كې دا بركت دى، د الله ﷻ په فضل سره په سړي كې خشوع پيداكوي، دا خبرې چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه كول پكاردي.

د دې ذريعه دابنكاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه كې راغى او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه. په خپله به د الله په فضل دا خبرې دريكې پيداكېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پكاردي، چې يا الله دا لمونځونه مو برابر كړې. جهاد مو ونه كړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې دا هم ده، چې لمانځه ته وختي راځه. كله چې سړى وختي راشي، په صف كې كېني، ذكر اذكار وكړي، تلاوت وكړي، دعاګاني وكړي؛ نو په لمانځه كې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداكېږي.

په لمانځه كې د خشوع پيدا كېدو دا هم ذريعه ده، چې سړى وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخكې څه نوافل او سنت ښودلي، لكه د اذان ا وا قامت تر مينځ دوه ركعته كوئ. يا زيات كوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه كار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده. الله

تعالى فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون: ۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان كامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه كسان چې په لمونځونو كې خشوع كوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه كسان، چې د لمانځه حفا ظت كو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته كوي.

كه يو امام غلط لمونځ كوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه كېږي، يانې كه ركوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل كېږي، ځكه د جَمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جَمع كې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جَمع څوك څه كوي، د جَمعې دا مقصد دى، چې په كوركې ته لمونځ كوې؛ نو ژر ژر به يې كوې؛ نو په جَمع كې به يې ته ښه كوې، چې كله په جومات كې لمونځ غلط كېږي؛ نو دې ته بيا څه ضرورت دى، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط كوي، بې وخته به يې كوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وكړه، چې اى د الله رسوله! ﷺ په داسې حال كې موږ څه وكړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ كوئ او بيا كه مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سره يې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټينګار راغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د يوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا يې سم نه وي: نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېرکوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ ورپسې پيل کړئ؛ نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمين ته سرې په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بيا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسي مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خوند دی، علماوو ويلي دي، که لمانځه، ذکر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړدی او الله والايې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بيا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترمامتېر او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسد دواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، ځکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه وي؛ نو بيا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحيح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پيدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، ځکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ويرېدل به

دويم سبب: دَ مانع کمزورتيا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبي کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلې:

((کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ))

په بل ځای کې فرمايي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبيث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېيم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې،، چې لږ تر لږه خپله :خو يې واوري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه چا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

څلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراءت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله پکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګڼې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراءت کول خشوع پيدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

د یارلسم سبب: د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾
(المائده ۱۱۸)

ژباړه

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې : نو دوی ستا بندګان دي، اوکه بښنه ورته کوې ؛ نو یقینا ته غالبه، حکمت والا یې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی : نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي ؛نو همداشان شیطان ؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي ؛ خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت وایي

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي:نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي. بیا : خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که یوازې لمونځ وي ؛نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړۍ مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي. له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٦٨)

(ابن حبان: ٤\٤٥، ابن خزيمة: ٩٤٢، الحاكم: ١\٢١٥، البيهقي: ٢\٢٦٨، مسلم مختصرا و في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ٦\١٢٦، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمر رض څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي. له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه. ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ٢٣٠)

اخرجه احمد: ٣\٤٠٤، الحاكم: ١\٢٥٢، ابن خزيمة: ٢\١٣، البيهقي: ٢\٢٧٠، و صححه الالباني في الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ بل حديث كې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ ، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (٢ / ١٠٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٧٢)

اخرجه ابن ابى شيبة: ١\٢٧٩، وابوداود: ١\١١١، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې كله يوكس سترې ته لمونځ كوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او څوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، كه څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وكړي، په بل روايت كې دي، ځكه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (٢ / ١٤٦)

(رواه البخارى: ١\٧٢، و وصله ابن ابى شيبة : ٢\٣٧٠، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دى، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ كې په لمانځه وليدم : نو له څټه يې ونيولم او سترې ته يې نږدې كړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ كوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ: "

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا "

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمر ﷺ ويلي دي، چې لمونځ كوونكي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې كوي(ياني چې ستنو ته يې تكيا وهلې وي او خبرې كوي) عمر ﷺ يو سړى وليد، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ كاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې كړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ كوه!

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې سترې ته لمونځ كول ضروري او لازم دي، ځكه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امركړى او له سترې پرته لمونځ كولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه كې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ٣\٥٥١، نيل الاوطار ٣\٤١٤، السيل الجرار ١\١٧٦، احكام السترة ص ٩، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د سترې د لوړ والي اندازه

د سترې لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او كه له دې نه لوړه وي باک نه كوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح البارى(١\٥٨١)كې په دې اړه ليكي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړينه ګڼلې ده

هدایه (۱\۳۵۴) کې دي

ومقدارها ذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د يوه شرعي ګز په اندازه يا له دې نه زياته ده

دليل: ۱: په صحيح مسلم (۱\۱۹۷) وغيره کې له طلحه ؓ نه روايت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بيا يې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روايت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱\۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه اوښاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته ياده کړه هغه ﷺ و فرمايل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي: نو ضرر نه کوي که يوښي مو مخې ته تېرشي

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ؓ څخه روايت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمايل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦٥)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له ابوهريره ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ يې ماتېږي او له دې نقصان څخه يې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د « مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» ياني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده: نو په (مصنف د عبدالرزاق ۲\۹۱۲، ابوداود ۱\۱۰۲، ابن خزيمة ۲\۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحيح سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلُّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٩)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې كله لمونځ كاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره كېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل (تاته څنګه رارسېدلې، چې) څومره اوچته وه؟هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی وركوله

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت كې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ١٤)

مصنف عبدالرزاق(٢|١٥)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: كه له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمكه كې ښخه كړی شي او پاتې د ذراع نه كمه اندزه په ځمكه ولاړه وي: نو ايادا بس كېږي؟

ويې ويل، چې نه دا كفايت نه كوي ترڅو د ځمكې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستنۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی اود صحابه كرامو ﷺ سترې به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه كرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل، قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوی الدين الخالص (۵۲۱\۳)

د يو ذراع اندازه: څومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه كوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود كې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله؛ نو په هغې كې خوځيني كمزوري دي او كوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځكه داحكم دی، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ۱۶]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ۵۵۹\۳، المحلی لابن حزم ۱۲\۴، الفقه على المذاهب الاربعة ۱۹۰\۱، سبل السلام ۲۹۴\۱، فتح الباری ۵۸۱\۱، شرح مسلم للنووی ۱۹۷\۱، احكام الستره للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د خارويو تېرېدو حکم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم خاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع کوي، لکه په حدیث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (۱ / ۱۸۸)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ﷺ څخه روایت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ یوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله يې ترې جوړه کړه او موږ يې شا ته وو؛ نویو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پیوست شه او هغه يې شاته تېر شو

۲: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۲۰)

ژباړه

له ابن عباس ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه؛ یوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان : ٤٨١٤، والحاكم: ٢٥٤١١، وغيرهم.

له پورتنیو حدیثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوی الدین الخالص ۳ / ۵۸۰)

څلورمه مسئله: ایا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هیڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که یو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته یکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېرحدیثونه راغلي، چې یو څو تر ې موږ په لاندې ډول بیانوو

۱: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦۳)

(رواه مسلم: ۱۹۷۱۱)

ژباړه

له ابن عمر ﷺ څخه روایت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هیڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چیرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شیطان دی

۲: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخاري: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې سترې ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي، چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي او څوک د ده او د سترې تر مينځ تېرېږي؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنګ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بندکړي که بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ کړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمر ﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمرﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبي فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٩)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده، چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ٢\١٠، ابن حبان: ٤\٤٥، الحاکم: ١\٢٥١، البيهقی: ٢\٢٦٨،)

په دې اړه ډېر حديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوی الدين الخالص ٣\٥٥١

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی، چې په دې کې څومره ګناه ده؛ نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي

مشکوة: ١\٧٠، مؤطا امام مالک: ١\١٢١، مصنف عبدالرزاق: ٢\٢٠.

؛نوپه دې اړه حتی الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېووځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نوپه څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ١\١٠٩، طحاوی ١\٤٨٥ او بيهقي ٢\٢٧٥) کې راغلي دي، چې

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٧)

ژباړه

((که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي؛نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (ياني دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي ځومره فاصلې کې، چې کاڼی ویشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

لیکن داروایت کمزوری ؛ نو ځکه دلیل کېدای نشي.

دویم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعي ﵀ امام احمد ﵀ اوابن حزم ﵀ مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک ﵀ نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټو او وړوکي جومات ترمینځ توپیرکوي په واړه جوماتو کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات یا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ۱|۱۹۲، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي_بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي یا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حدیثونو کې راغې (بین یدیه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتیاط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تیرشي

ځیني خلک وایي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، لیکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغیره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا یصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ۲|۱۷،۱۰)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (۲ / ٤٤٧):

دا حدیثونه عام دي دجوماتو اوصحراء توپیر پکې نشته، بلکې له عمرفاروق ؓ څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ: "رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰٦)

ژباړه:

عمربن الخطاب ؓ یوسړی ولیده چې دستنویه مینځ کې یې لمونځ کاوه؛ نویوې ستنې ته یې نږدې کړ او ورته یې و ویل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر ﵀ فرمایي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (۱ / ۵۷۷):

ژباړه:

عمر ؓ په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس ؓ څخه روایت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به یې ستنو ته توندي کوله

د دې روایت په نقلولوسره د امام بخاری ﷫ موخه داده، چې صحابه کرامو ﷡ به په جوماتو کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشيداحمد ګنګوهی ﷫ په لامع الدراری: ۲۱۲، ۵، کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخارى اشاربالترجمة الى عدم تخصيص السترة بالصحراء

ژباړه:

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

يحيى بن ابى كثير ﷫ وايي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک رضي الله عنه ولیده، چې په مسجدحرام کې یې امسا ودرولې وه او لمونځ یې ورته کاوه.

(ابن ابی شیبة: ۳۱۰\۱.طبقات ابن سعد: ۱۱\۷، الاوسط لابن المنذر: ۷۹\۵)

نافع ﷫ وایي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ﷠ به چې کله جوماټ کې ستن مونده نه کړه نوماته به یې وویل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعیدولیده، چې د جمعې په ورځ یې سترې ته لمونځ کاوه

د لاډېرتفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص : ۵۶۳\۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۱۶۱\۲)

د لمانځه طريقه

په خالص نيت يانې د الله ﷻ د راضي کولو په نيت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره بايد دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تيار يې، چې دا يې اعلى درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پکار ده، چې له واره ځان تيار کړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تيار کړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار کړې او نيت دې هم صحيح وي ؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغمه زموږ د پيغبر طريقه ده، ځکه که په يو نيک کار ته څومره هم چمتووالی ونيسي او نيت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طريقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانيسي ؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي يانې هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو ستړی او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لويان او کوچينان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعدارۍ کوښښ وکړو او په ځانګړي ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه کې به څه توپير وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه کې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کينه پښه څملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي! يانې پر کوناټو به کېني !!او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي بايد لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احکام او بل يې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جَمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځکه په دې اړه صحيح حديث راغلی دي

دويم ډول: د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په کيفيت او هيئت کې هيڅ توپيرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ څنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طريقه الحمد لله د حديثونو په کتابونو کې تفصيلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حديثونه وروسته د هر رکن په بيان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه، په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به يې پرکوم ځای تړل؟ سجده به يې څنګه کوله؟ او قعده به يې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ، چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وايي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې يې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه يې له پتون نه لرې ساتله ؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحيح حديث په دليل کې وړاندې کړي ؟

يا که څوک دا وايي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبيرتحريمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي يا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي يا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحيح حديثونه په دليل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې يې نه کړي ؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحيحوحديثونو په مقابله کې پر ضعيفو او موضوعي روايتونو باندې عمل وکړي او يا يواځې د علماوو پر بې دليله نظرونو او قياسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحيح حديث نه دليل پکار دی، دا چې د ښځو او سړيو د لمانځه د توپير په اړه هيڅ صحيح حديث نشته او دې بل لور ته څېره پر صحيحو حديثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپير نشته ؛ نو ولې له دې روښانه دليلونو څخه مخ واړول شي ؟

زه دلته په لنډو هغه دليلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپيرپرنشت والي دليل وي

د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرنشته:

لومړی دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري - حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم - مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفي الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمی(١|٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روايت دی، چې موږ ته مالک بن حويرث حديث بيان کړی، چې موږ نبی کريم ﷺته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کريمﷺ شفقت کوونکی و، کله چې يې ګومان راغلی، چې زموږکور والاوو ته مينه پيداشوې ده؛ نو له موږ نه يې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښي وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ويې ويل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شيان يې ذکر کړه، چې ځينې راته ياد دي او ځينې راته ياد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه يې کوم.....ترپايه.

دا حديث مبارک پر دې مسئله دليل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپير نشته، ځکه که څېرته د دوی په لمانځه کې توپير وای؛ نو

رسول اللهﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين وربښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، څکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپيرپه اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی.

دويم دليل:

رسول اللهﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو. چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدين الخالص ۸۲۱۴.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلي ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. يانې څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو-سپي او لېوانو-سره يې مشابهت راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم دليل:

عدم نقل دی، يانې که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول الله ﷺ به اورمرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دين ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې (۱۱۴۱۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰۱۱) روايت کوي

عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمايي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲۴۲)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړيو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ويناوې

١. د امام بخاری رحمه الله ٢. او دغه شان د امام ابراهیم نخعي رحمه الله قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې یوشان کېني
٣. حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله په فتح الباری (٢٢٢/٢) کې لیکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١):

ژباړه:

داسې حدیث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپیر دلالت وکړي، حنفیان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپیر یواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې) ځکه دا د ښځې لپاره ډېر ستراو پرده ده.

څلورم دلیل:

قاضي شوکاني رحمه الله لیکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نیل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی یوشان دي او پر توپیر

دلیل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپیرباندې دلیل نشته. وروسته بیا لیکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نیل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

له حنفیانوڅخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دلیل نشته

پنځم دلیل:

علامه شمس الحق عظیم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې لیکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١)

ژباړه

په توپیر د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولوکې دلیل نشته او له حنفیانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به یې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دلیل:

شیخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې لیکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه! چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځاى په اړه د حنفيانو مذهب دادى، چې سړى به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دى او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الاالبانى ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي او ښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته. چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دى او دا د ابراهيم نخعى وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړى يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبى للالبانى (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه

که د ښځې لپاره جلا حکم واى؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه واى غافله شوى

المحلى: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩. د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينى حنفي په عمدة القارى شرح صحيح البخارى کې د دې روايت لاندې، چې (ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِيّ وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښى پښه به ودروي او چپه پښه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغوړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة اوامام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی : ۶\۱۰۱، وحاشية على البخاری :۱\۱۴۴، للشيخ احمدعلی السهارنفوری)

۱۰ـ دغه شان په فتاوی الدين الخالص ۴\۸۷. ۸۴. کې

۱۱ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱\۱۹۵. ۱۸۸) کې

۱۲ حافظ محمدابراهيم سلفی په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده، قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پېش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځوليپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روايت بيهقی ۲\۲۲۲، مجمع الزوائد ۲\۱۰۳، مصنف عبدالرزاق ۳\۱۳۸، ۱۳۷، ابن ابی شيبة ۱\۲۷۰. کې ذکردي همدغه راز ځينې نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو . چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نو هغه دې فتاوی الدين الخالص (۴\۸۵. ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهي په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک. چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي: نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولای. بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم په اعلام الموقعين (۲\۳۷۲)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت ثځه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي

اول دلیل: سنن ابی داود (۱\۸۷)، رقم ۵۹۱، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (۱ / ۱۶۱)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وایي: ما ورته وویل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهادکولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به کوم، کېدای شي اللهﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریمﷺ ورته وفرمایل: په کورکې کېنه اللهﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وایي؛ نو دا شهیده وه راوی وایي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه يې په کورکې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته؛ نو اجازه يې ورته وکړه... حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ۱۱۸\۱، رقم ۵۹۱)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (۱ / ۱۶۲)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن کمافی صحیح ابی داود: ۵۹۲\۱، و ارواء الغلیل: ۳۱\۲، للالبانی

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره يې مؤذن هم مقرر کړ، چې دې ته به يې اذان کاوه او دايې ور ته حکم وکړ، چې خپل کور والا ته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وایي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نورو کتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقی لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنی مع التعلیق المغنی: ۴۰۳\۱، السنن الکبری للبیهقی: ۱۳۰\۳، والحاکم: ۲۰۳\۱، واحمد: ۴۰۵\۶، وابوعلی الصواف فی حدیثه : ۸۹، و محمد بن نصرالمروزی فی قیام اللیل ص: ۱۶۲، و نصب الرایه: ۳۲\۲، ۳۱، و غیرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی ؒ د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتي کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دي په امر د رسول الله ﷺ باندې

اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۳۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم : ١\٢٠٣، وله طريق اخررواه عبدالرزاق فى مصنفه: ٣\١٤١، وفى المحلى: ٣\١٣٦، والبيهقى: ٣\١٣١)

ژباړه

عطاء له عائشي ﷺ څخه روایت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به یې امامتې کوله؛ نو په مینځ کې به یې ودرېده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (٣ / ١٤١)

(قال النووى فى الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ١\٤٠٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دی، چې عائشي ﷺ به دوی ته به یې د فرضي لمانځه امامتې کوله او په مینځ کې به یې ودرېدله (یانې د سریو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودرېدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودرېده).

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتې به یې کوله؛ نو د دوی سره به ودرېدله.

وله طريق اخر رواه ابن حزم في المحلى : ١٣٦\١

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتْ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دی، چې عائشي ﷺ به دوی ته د ماښام د لمانځه

امامتې کوله؛ نو په مینځ کې به یې ودرېدله او په زوره به یې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړی دی، چې له ابراهیم نخعي څخه روایت دی. عائشې ﷺ به ښځو ته امامتې کوله، د رمضان میاشتې په مینځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشي ﷺ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتي کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودرېدو له مخه په ژبه کوم اذكار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړی زړه د اخلاصه... يا نو يت... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي:

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَٰوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

[الانعام: ٧٩]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې یې له سره هيڅ نښه او څرک نشي تر سترګو کېدای؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دی يانې په دې فکر لمانځه ته ودرېدل پکار دي

البته په صف کې د ودرېدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (١ / ٥٣٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

ای الله ﷻ ما ته هغه غوره څه راکړه، چې ته یې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روایت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سرې یې د فضائلو په درجه کې ویلای شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار یا څه دعاګانې نه دي راغلې

د لمانځه لپاره نیت کول فرض دي (یاني لمونځ کونکی به ارومرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي)

پر دې خبره دا حدیث دلیل دی

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحیح البخاري ـ حسب ترقیم فتح الباري - (۱ / ۲)

ژباړه:

اعمال په نیتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ویل، چې نیت مې کړی او نیت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دلیل پرې دا دی، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زیات لمونځونه کړي دي او د هیڅ لمونځ لپاره یې په ژبه هیڅ ډول الفاظ نه دي ویلي، بلکې په زړه کې به یې د لمانځه لپاره نیت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نیت ویل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوی په ژبه د لمانځه لپاره نیت ویلی وي

که چیري په ژبه نیت کول مستحب یاغوره عمل وای؛ نورسو ل الله صلی الله علیه وسلم، صحابه کرامو او د دین مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدیر شرح الهدایه (۲۳۲/۱)، مرقات د ملا علي قاري (۹۵/۱) کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدیر لکمال بن الهمام - (۲ / ۷)

ژباړه

ځینو حدیثپوهانو ویلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحیح او نه په ضعیف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پیل کې په ژبه داسې ویلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعینو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوی دې داسې کار کړی وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به یې وایه او دا نور لفظونه ویل بدعت دي

دا چې په ژبه د نیت ویل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه یې پرې حکم کړی دی دغه شان له صحابه کرامو او تابعینو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بیا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، یاغوره عمل وایي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دی، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د یوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خير شئ:

امام ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين ٣٩٠ کې ليکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (٢ / ٣٩٠)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی ځکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه ووادوسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (١/٩٥) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (١ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، ځکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي: نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولوکې وي: نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار(تعبدا)ياني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات (١/٣٢) الردالمختار (١/٢٧٩) کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية (٤/٢٧٥) کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهی پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (١/١٦٣) زادالمعاد (١/١٩٤) يا (١/٦٩) اعلام الموقعين (٢/٣٩٠)(٢/٣٧٠) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (١/١٧٨) تلبيس ابليس ص (٢٥٣، ١٣٨) السنن والمبتدعات ص (٥٣) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (١/٢٣٢) مرقات (شرح مشكوة (١/٩٦، ٩٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (٢٩٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (١/٤٥٩) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (١٨/٢٦٢)(٢٢/٧٦٣، ٢٣٧) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (١/١٥٩) معجم البدع ص (٣١٣) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه راز مولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د کنز په حاشيه کې (۲۱/۱) ليکلي دي، چې «بل هی بدعة» ياني دابدعت دی او څوک چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو د هغوی دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه کرامو رضي الله عنهم او نه له تابعينو څخه نقل دي، بلکې دا کار بدعت دی

مکتوبات ص ۷۳، مکتوب نمبر ۱۸۶، دريمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپکے مسائل اور ...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا کې) ص (۱۱۲) (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ کړې. لکه چې د مسيئ الصلاة په حديث کې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ کړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځکه که پښې لرې کړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حکم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبې ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

ټول مخونه د کعبې لور ته واړوئ

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل

په لمانځه کې به کوږ نه ودرېږې او چې پښې دې سمې کړې: نو ټول صف به سم شي که په جمع کې وې؛ نو جوخت جوخت ودرېږې. ځکه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږې

(كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت کړئ، لکه چې قلعه يې پرې لګول شوي وي

په منځ کې فرجه نه وي، لکه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

ياني د شيطان لپاره پکې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه کې راننويستل او دا يې داهلحديثو مسئله کړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې کول دا د ځينو خلکو عادت جوړشوی دی، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالکي، په ټولوکې شته، دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي کتاب شامي کې يې ليکلي دي، چې په صف کې جلاجلا ودرېدل مکروه تحريمي دي، ځکه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي [یانې الله ﷻ به یې له خپل رحمت څخه جلاکړي]

وايي

داسې وعیدونه یواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی، په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو (کنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالقَدَمِ بِالقَدَمِ) د ابوداوود په روایت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روایت دی قدم له قدم سره یوځای کول. پړکی له پړکي سره یوځای کول او زنګون له زنګانه سره یوځای کول؛ نو هغه وايې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه ‹ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس› که ته داپښه یوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې ‹لتې› وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې، هغه به لته ووهي، چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروایت یې په التعلیق المغني کې ‹چې د دارقطني حاشیه ده› نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظیم ابادي ورسره لیکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه، زموږ زماني ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية ‹د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي› هغه پکې دا ویلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی، چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، ځکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والاشي، بیا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي، یا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې، بیا پرېشان ولاړ وي او خشوع یې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف یواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل ‹یانې پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول› واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دليل: اميرالمؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) یو له بل سره د اوږو او پړکو پیوسته کولو باب

بیايې وروسته د انس حدیث راوړی دی، چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي:
خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ، ځکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلی[٣٧٥/٢] کې فرمايي:
پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي: مابه خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشانې) رواولي. نعمان بن

بشيرفرمايي: ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوږې سره اوخپله ګوډه به يې دملګرې له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکې سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، ځکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړۍ.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پر ی پاتې شوی دی).

٣ ـ دريم دليل

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه يې ويل: چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانا ده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ٢/٢٢٧]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ١/٩٧، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دى چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والى راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاڅه حقيقت دى؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالى به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي څکه دا قسم وعيدونه ډېر د واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دى، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوپښې لګېدلي وي، څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوى نه واجب پاتې دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دى راغلى، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي، بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ١/٣٧٩]مصنف عبدالرزاق ٢/٥٧]عون المعبود ١/٢٥٠]سلسلة الاحاديث الصحيحة: ١/٣٨، رقم ٣٢]فتح الباري ٢/١٢٧] فتاوى الدين الخالص ٥/٢٤٩] المجموع شرح المهذب ٤/٢٢٢، ٢٢٥] الدر المختار: ١/٣٨٢]کې اوګوره.

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ١/١٤٢]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدې نه اودرېدل ګناه کبيره ده، څکه ډېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دې امله ټولومسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فى العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووى(٣/٣٠٥)کتاب الاجماع لابن المنذرص(٢٩)فتاوى الدين الخالص(٤/٢٩)کې ذکردى

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پر دې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه پکې ولې پيداکړو. چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو :نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي :نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه بنه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول اللهﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي:نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې خينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي. دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] الله ﷺ [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو :نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده :نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس. چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړي، بيا يې را اوچت کړي دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس رابنکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وايي چې پر زنګنونو يې کېږده: نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايي، چې پر نامه يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل: نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي، چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته هغه وایي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (۱ / ۲۰۱)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځینې خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه وایي چې ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې کېښود، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی پکې ثابت نه دی، ځکه چې دابن ابي شیبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی

نشته، بلکې دا ټکی د کراچۍ په هغه چاپ کې دی، چې دائرة المعارف چاپ کړی دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی من بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دی، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (۲ / ۳۲)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکی ورسره نشته؛ نو دا دلیل دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځینې خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[۱۰۲]مخ کې، امام مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلاَةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچې باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ! خلک څوک ول؟صحابه! ياني صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې يې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روايت دی، ښه صحيح دی، د دې حديث مانا په نسايي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحديث دی هغه داسې وايي، چې ما نبی ﷺ وليده، ښی لاس يې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې يې لاس کېښوده.

ياني درېواړه په يوه ځل مراد دي دا حديث او د بخاري حديث دواړه يوه مانا لري: خو الفاظ يې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طريقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحيح حديث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دويم نمبر)حسن حديث درې څلورروايته دي، چې په مجموعي طريقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حديثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته يې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حديث دی همداشان د قبيصة بن هلب روايت، چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبيصه بن هلب له خپل پلار نه روايت کوي، هغه وايي. ما نبي ﷺ وليد، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده، همداشان وايي، چې ما نبي ﷺ وليد، چې لاسونه به يې پر سينه کېښودل او يحی.ښی لاس پر کيڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روايت مسند احمد راوړی دی او رجال يې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، يحيى بن سعيد القطان پکې دی، سفيان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبيصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبيصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اويا يې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثيق کړی دی او د دې حديث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حديث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری. کې يې کېښودل هم غلوفی الدين ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) يانې اى مومنانو په دين کې غلومه کوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

راغلي دي؛ نو د ((وَ انْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک على النحر (پرمرۍ لاس کېږده)) دا د قرآن کريم د آيت تفسيرنه دی، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوی دی؛خو سند يې ضعيف جداً دی کمزوری روايت دی.

دا هغه نه دي ويلي. بلکې د ((وَ انْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسير کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دی کړی، چې لاسونه پر مرۍ کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دی ؛ نو دا په مرۍ د لاسونو کېښودل تکلف دی او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکارداده چې سړی پرسينه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. يانې مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځای کې

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه:

لومړی حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (١ / ٢٤٣)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښی لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ٣١٤/١)والبيهقي في سننه: ٣٠/٢)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ١١٨)

دې حديث شريف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دی، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ٨٨) کې دا حديث صحيح کړی دی، دغه شان په کتاب الجنائزص ١١٨)کې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي. چې يو شاهد يې بيهقي (٣٠/٢)کې په دوو طريقو سره راغلی الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه کوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حديث روارې دی، چې په هغې کې هم دا ذکر دي، راويان يې ټول ثقه دي، يواځې په قبيصه راوي کې يې اختلاف دی، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد داسې حديث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ١٨٨)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي. لکه دا حديث طبراني (٢٢ / ٥٠) ابن عدي (٢١٢٢/٢) بزازرقم (٢٢٨) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دی.

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي. لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

١: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو.

٢: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (٣٣٩) کې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دی،

٣: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (٢٠٠) کې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زی حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کين لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، د هلب روايت د آثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (١/٢١٧).

۵ په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (٢/٣٠) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

۸ امام نووی هم په المجموع کې صحيح کړ ی دی.

٩ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد کې صحيح کړی دی

١٠_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (١/٢١٥) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.

١١ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (١/٢١٢)

١٢ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرقص (٢٧) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي (١/٢١٥) ابکارالمنن ص (١٠٧)

١٣ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمد کې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (١/۴۵٧)

١۴ په عين الهدايه شرح هدايه کې دي (١/۴۵٠)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: "قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ١/١٩٤)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبيﷺ لمونځ وڅارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باندې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړوندباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (١٠٢/١) او موطا (١٤٣/١) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکښني حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

٣: دريم حديث په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (٧٥٩، صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماوو په نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(٧٠/٢)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې؛ خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (٢١٢/٢)، فتاوى الدين الخالص (١٠١/٤، ٩٤) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

١: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين (٤/١)

٢: علامه صنعاني په سبل السلام(٢٥٩/١)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني ميں: (۱/ ۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۱/ ۴۵۷، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په ځنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طريقه باندې ياني لاس پر ځنګل کېږدي؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال،

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

ودست رابرسینه می بستند وفرمودندکه روایت راجح است ازروایت زیرناف.

ياني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشيديه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷) للشيخ يونس دهلويؒ

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه البانيؒ په ارواء الغليل کې(۲) کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر کیڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده

ددې حدیث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وایي:

چې د احنافو تړولو نه وړومبی دلیل د وائل بن حجر دا روایت دی، چې ابن ابي شیبة راوړی دی، هغه وایي: لیکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روایت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځینو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شیبة په ځینو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بیا هم، چې دغه زیادت په ځینو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روایت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځینو نسخوکې (على صدره)، په ځینو کې ((عند صدره)) په ځینو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روایت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هیڅا لپاره هم له دې حدیث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حدیث درجة شیخ محمدحیات سندي حنفي داسې لیکي:

چې زموږاحناف په دې حدیث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حدیث کې ډېر کلام دی او بیا یې د دې ډېرلاملونه بیان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) یانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حدیث کې موجود وای؛ نو بیا پخوانیو احنافو ددې حدیث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حدیث د وائل بن حجر د ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په یوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حیات سندي حنفي.

لنډيز:

دا چې د وائل بن حجر په حدیث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روایت نور تفصیل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعلیق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغیره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دویم دلیل

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحدیث:

دا حدیث ضعیف جدا (سخت ضعیف دی) او ددې حدیث ضعیف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثینو سره ضعیف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمایي: دا منکر الحدیث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند کې زياد بن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند کې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۲۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه ترل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي. امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (١ / ٣١٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يوازې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (٦٩/٢)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل. لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه (ابکار المنن ص: ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سئ الحفظ راوي یاني حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه (التقریب لابن حجر. وابکار المنن ص ۱۲۳)

امام ابن حبان فرمايي:...........

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع في حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو. د ده کور به د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي ؛نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (٦/٢٩٩)

همداشان امام یحی بن معین ﵀ او امام نسایي دا ضعیف بللی دی

(المغني في الضفاء(١/٣٤٧، شمېره ٢٠٩٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی. احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمايي

تنبیه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت في السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعیف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ٨٨)

علامه بدر الدین عیني حنفي ﵀ د صحیح البخاري شارح لیکي:

و یستدل علماءنا الحنفیه بدلائل غیر وثیقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابكار المنن: ص: ١١٨)

همداشان ابن امير الحاج د منية المصلى شارح او ابن نجيم د بحر الرايق ليكوال فرمايي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إِلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (١ / ٣٢٠)

ژباړه:

په سنتو کې ښى لاس پر كيڼ لاس كېښودل ثابت دي او د ځاى ټاكلو په اړه (چې لاس به پر كوم ځاى ږدې) د وائل بن حجر له دغه ذكر شوي روايت پرته بل كوم روايت ثابت نه دى.

البحرالرائق: ١/٣٠٣، ابكارالمنن ص(١١٩) د پېغمبر لمونځ (١٩٥)

دې باره کې نور تفصيل په فتاوى الدين الخالص (٤/١٠١، ٩٤) کې كتل پكاردي

دغه شان ابكارالمنن للمباركفوري تفصيلا ارواءالغليل (٢/٩٢)احكام الجنائز للشيخ الالباني ص (١١٧)، و صفة صلاة النبي ص (٨٨) آپ كى مسائل اور ان كا حل قران اورسنت كى روشني مين (١/١٢٥) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ١١٠، شعبان ١٤٢٤هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بيا چې دې لاس كېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځايونو ته كتل روا دي يو خپلې مخې ته كتل، يانې امام كتل، چې هغه ته گورې او دا په ډېرو حديثونوکې راغلي دي، چې امام ته كتل يانې خپلې مخې ته كتل روا دي؛ خو غوره او افضله طريقه داده چې د سجدې ځاى ته گورې، لكه پر دې

اړه لاندېنى حديث گواه دى، چې نبي ﷺ انس ﷺ ته فرمايي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (٢ / ٤٠٣)

ژباړه:

اى انسه !د سجدې ځاى ته گوره.

يانې د سجدې ځاى ته ښكته گوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ)) کې علماوو يوه مانا دا كړې ده، چې اخواديخوا نه گوري، ښكته ځمكې ته گوري؛ نو په دې طريقه به ستا لمونځ پيل شي.

دا خبره له ياده مه باسئ، چې په لمانځه کې يو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بيا به كارونه كوې اواذكار به وايې، ذكر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذكرونه او دعاگانې.

په دې ځاى کې شپږ اوه ذكرونه راغلي دي د دې جمع كول روا نه دي، ځكه د الله نبي په دې ځاى کې دغه ذكرونه نه دي راجمع كړي؛ نو كله يو وايه او كله بل، په ډېرو اذكارو يادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې يواځې يو ذكر دې راټينگ كړى وي او هماغه د تل لپاره وايې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه دړې وړې كېږي.

لومړى ذكر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبى ﷺ ويلى ده، په صحيح حديث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ﷺ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لكه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې روایت ته خیر شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حدیث بیان کړی دی. هغه وایي، چې معاویه موږ ته له اعمش نه، هغه یې له ابراهیم نه او هغه یې له اسود نه. اسود وایي: چې عمر ؓ به کله لمونځ پیلاوه، :نو په لوړ غږ به یې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روایت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه یاني خلکو ته یې تعلیم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وایي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعیف حدیث کې دي او یا وایي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ یې کوي

یاني دا دعا شته او په فرضو کې. چې یې وایې: نو داسې به وایې
«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»
او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغیر سره په لاندې ډول دی

دویم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفاظ زیاتول

دا ذکر امام ابوحنیفة ؒ امام احمد ؒ غوره کړی هم دی او وایي، چې دا په لمانځه کې ډېر ویل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وایو غوره کول یې هم صحیح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ویل یې پکار دي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا یو ذکر به وایي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی. چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا یو ذکر یې راکلک کړی وي. سره له دې. چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ویل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

دریېم ډول

د صحیحین په قوي حدیث کې دي هغه دادی. ابوهریرة ؓ وایي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

ای د الله ﷺ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پیل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې، ته څه وایې ؟ هغه ﷺ وفرمایل زه پکې داوایم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ».

دا ډېره بهترینه او خوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته یې تعلیم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا یې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بیانول پیل کړو :نو درې ورځې به هغه ونیسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذكر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، كه له سرې سره وخت لږ وي؛ نو كولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو كې ويل كېدای شي.

لومړی مقام : تر فاتحې له مخه يانې د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...پرځای.

لكه انس ﷺ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټكۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و؛ څوک چې په چټكۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده كېږي)؛ نوله خولې څخه يې دا ذكر په زوره غيراختياري راووت، هغه الله اكبروكړ اوداسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې كله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاكولې؟ خلک ټول چپ شول، ووبريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاكولې؟درې ځله يې داخبره وكړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما كولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤١۹)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليكي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داكلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حكمت د حديثو په كتابونوكې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليكي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوكوښښ كوي او دا كلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا كلمات وړي، چې يا الله ستا فلاني بنده دغسې كلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې كلمې ماته راوړې؛ نوځكه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ كې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام : تر رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ ويل .

په دې ځای كې ددې كلماتو د ويلو د مخكې په پرتله ډېر فضيلت دی، لكه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبی ﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاكولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا كولې، بيا يې وويله چاكولې دوه درې ځله يې پوښتنه وكړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماكولې؛ نو نبي ﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلاَثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱٥۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه كې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی لیکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي یانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم یو به لومړی دغه کلمات لیکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ویلو سره سم له واره ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره کتې نه سړی بې برخې کېږي، نه یې امامان وایي او نه یې مقتدیان. اکثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنیفةؒ پر یوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس یواځې ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووایي، بیا غلی ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي، دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دریم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حدیث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۵۵)

ژباړه

«په رسول اللهﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچی مې وکړ؛ نو دغه پورتني الفاظ مې وویل، نبيﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ یې راواړاوه او ویې فرمایل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره یې درې ځلې تکرار کړه؛ نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وویل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبيﷺ وپوښته، چې څنګه دې ویل. ماورته دغه کلمات وویل؛ نو رسول اللهﷺ وفرمایل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده، په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم یو به یې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زیات دي، ځیني علماء هغه حدیث او دا یوکوي؛ خوظاهر دا ده، لکه چې له احادیثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول اللهﷺ چې سلام واړوه وه یې ویل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشیطانه هم نه کوله دوه درې ځله یې بیا هغه صحابي خپله وویل. چې ماکولې، نبيﷺ وویل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماولیدل چې دا ذکر یې بره اوچتاوه. له دې حدیث نه دامعلومېږي، چې د پرنچي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوبه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ویل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوي، چې ((یرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی؛ نو په دې درېیو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې یو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراویحوکې ډېر په کار راځي بیل د تادي پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر : د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېګا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبيﷺ به چې کله لمونځ پيلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندېني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۴۸۵)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که چېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکر ه راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانګړي ډول په تهجدوکې

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندېني کلمات به يې پکې ويل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ۴۸)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزګار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یاني ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) درې څلور کلمې دي:خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا یکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. يا دواړه جمع کړه ورسره. يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځيني وايي. چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي، چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي د لومړي نظر پلويان امام شافعي ﵀ او بيهقي له ابن سيرين ﵀ څخه هم نقل کړي، چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبری: ٢|٣٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ٣|٣٢٦)

خو امام عطا ﵀، ثوري ﵀، او امام ابوحنيفه ﵀ بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

ياني نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (١٧٢) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، ياني د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګونډې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده ياني معلومه سکته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو پکار وه، چې داسې يې ويلي وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝

پر دې دليل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي : خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړې عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عموميا تو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو رکعت کې تعوذ وويل شو: نو دا کافي دی او پر قرآن عمل وشو.

همداشان که موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا که څوک قراني دعاګاني لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حکم متوجه دی، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ که دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخکې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخکې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دی ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي رکعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوکاني ؒ د دې مانا داسې کوي:

لم يسکت ای للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (۳\۱۰۱) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد(۱\۲۳۴) کې ذکر کړی دی، هغه فرمايي:

په دويم رکعت کې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد ؒ نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء کړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت کې، چې يوه استعاذه پکې بسيا شي او که نه د هر رکعت بېل قراءت دی ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دی، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة ؓ ((لم يسکت)) د دليل په توګه وړاندې کړی او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځکه بس ده، ځکه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سکوت ياني چوپتيا نه ده راغلې، بلکې ذکر پکې راغلی دی ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ کې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلی دی، بيا فرمايي:

والاکتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (۱\۱۳۳)کې سيد سابق هم ذکر کړې ده، والله اعلم، په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(۴\۱۱۲)

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل کېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه کې به يې هم وايي، ځکه چې د فاتحې ويل پر ټولو ضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شی دی؛ نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [ياني]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې کې د ی. چې په امام پسې يې به وايي که نه؟په لنډون سره به يې ووايم، چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړی نظر په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځکه الله ﷻ په قرآن کريم کې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

کله چې قرآن لوستل کېږي، غوږ ورته کېږدئ.

همداشان د جابر ؓ حسن روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (١ / ٢٧٧)

ژباړه:

د چا چې امام وي (يانې په امام پسې ولاړ وي)؛ نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی

او عبدالله بن عمر، زیدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځینو نورو صحابه وو ویلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (٢ / ١٦٠)

ژباړه:

له امام سره يوځای قراءت نشته.

نو د دې علماءکرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به يې وايي؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي، لکه وروسته داخبره لږ تفصيلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دويم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به يې نه وايي او په سري لمونځونو کې به يې وايي او په جهر کې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه کې يې خپله وايه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته يې نسبت دی، شيخ الاسلام ابن تيمية ؒ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندينی حديث يې د دليل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوکې قراءت پرېښنی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (٢ / ١٤٠)

ژباړه:

«له ابو هريرة ؓ نه روايت دی، چې نبي ﷺ له يوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمايل، چې ايا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، يوه کس وويل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وويل، چې زه وايم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وايي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.»

دريم نظر

دريم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتياط هم دی او هيڅ صحيح حديث يې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنيا پر مخ هيڅ صحيح مرفوع حديث ددې خلاف نشته.

پر دې اړه دليل او بيا د هغې ملاتړ واوره، دليل دا دی، چې رسول الله ﷺ يو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او يا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده ؛ نو ويې فرمايل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شايد تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روايت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږه قراءت کوو، رسول الله وفرمايل زه وايم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلوکي ولي جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسي د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نودا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چالمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (۱ / ۲۱۸)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهرکوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې څلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويې دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (۱۲) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

۱: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

۲: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعیؒ وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاریؒ يې هم فاسد بولي او امام احمدؒ وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

۳: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حكم

په امام پسې د مقتدې لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوكې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

١: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (٢ / ٩)

اخرجه البخاري: ١/١٠٤)ومع

الفتح: ٢/٢٣٦، و مسلم: ١/٣٩٤، ١٦٩، و ابوداوود رقم: ٨٢٢، والنسائي: ٢/١٣٨، ١٣ ٧، و ابن خزيمة: ٤٨٨، والترمذي: ٢٤٧، وابن ماجة: ٨٣٧، واحمد: ٥/٣١٤، والحميدي: ٣٨٦، والبيهقي: ٢/١٦٤، ٣٨، و ابن ابي شيبة: ١/٣٦٠، والشافعي في المسند: ١/٥٧، والبغوي في شرح السنة: ٢/٤٠٠.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه كېږي، چې سورة فاتحه پكې ونه وايي، په: بل روايت كې راغلي دي د هغه چالمونځ نه كېږي، چې ام القران په كې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې كې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي كه مقتدي وي اوكه يواځي لمونځ كونكى وي دا ټول په دې حديث كې داخل دي، البتة كه چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنى وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې كې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې كې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذكركړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام كوي، لكه ددې تفصيل دادی چې:

١: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح كې(١/١٠٤)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب كې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو كې سفر وي، كه حضر، جهري وي كه خفيه په ټولوكې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذكركړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه كېږي، چې په لمانځه كې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

٢: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب كې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره كې راغلي دي.

٣: ابن ماجه (١/١٤٠)كې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته يې داحديث ذكركړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذکر کړی، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذکوره حديث په شرح کې ليکي:

اى في کل رکعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هر رکعت کې به يې لولي ځانله وي که امام وي که مقتدي وي اوامام په جهر قرائت کوي اوکه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۲/۴۳۹)

دغه شان علامه کرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵) کې ليکي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات کلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې فاتحه لوستل پر امام اومقتدي باندې په ټولولمونځونو کې فرض ده،

دمحدثينواودهغوی دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دی،

نو يو کس دې دانه وايي، چې دې حديث کې خو د مقتدي ذکرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل کې پيش کوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځکه بل روايت کې تصريح راغلې ده په دې باندې

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح کما قاله انور شاه کشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښکاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، که يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه کېږي .

۲: دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى کتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس ﷺ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ کاوه؛ نو چې کله يې لمونځ پوره کړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه کې په امام پسې قرائت کوئ؟درې ځل يې داخبره وکړه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو يوه كس و ويل، چې هو! مونږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او
هر يو كس دي فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه الله كوي، چې سرأ غير جهر (ياني په
پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره
المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل
كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟
نو مونږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل:
دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة
خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس رضي الله عنه دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان
روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى، وګوره كتاب القرائة
للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

يادونه:

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة رضي الله عنهم له روايت څخه دا معلومه شوه
په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د
سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده
نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري
وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل
سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ
الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ
إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ
الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٢)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في
صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرك
(٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧)
والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب
الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويٌ وقال
الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت رضي الله عنه څخه روايت دی چې يوځل مونږ ته نبي ﷺ د
سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت وربانديې دروند شه، كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اى دالله رسوله! په تادى قرائت کوو. هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دې او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان(۸۲/۵)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الكبرى: رقم: ۹۰۲، سنن النسائي (۱۴۱/۲) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (۲۷)، جزءالقرائة (۲۵)، دارقطني (۳۱۸/۱) رقم: ۱۲۰۷) المسند الجامع (۲۱/۸) رقم (۵۵۴۴) طحاوي په معانى الا ثارکې راوړی دی وګوره امام الكلام لعبدالحى لكهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهرې لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي:

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ۳۲/۳)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دی،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحى لكهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دی او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الكلام للعلامة عبدالحى لكهنوي، ورسائل اللكهنوي (۲۲۲/۳) وعمدة الرعاية (۱۷۴/۱) او ځوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دی د هغوی وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحى صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېدای شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحى صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد اى شي نه ثابتېږي

بل ځای ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېدای شي مقابل لوری داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دی؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الكلام، مجموعه رسائل اللكهنوي(۲۲۲/۳)

۵: پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (۱ / ۲۹۶)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دى، چې نبى عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړى وي ـ پوره نه وي ـ دري کرته يې داخبره وکړه؛ نوابوهريرة ته وويل شول مونږ؛ خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه څکه ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالى فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلى دى، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل كتاب الاستذكاركې ليكي:

وفى حديث ابى هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فى كل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الكتاب فهى خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلى شي له همدې مانې نه داويلادعربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچى راوړي اودانيمګړى پېداېښت وي

امام زرقانى په شرح دموطا(۱۵۹/۱)کې ليکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافى كل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دى همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دى، چې رسول الله ﷺفرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (۲٤۸/۱)رقم: ٤٩٠، وابن حبان كمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١٧٠/١، وهوفي ابن حبان(١٣٩/٣)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دى، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه اى دفارس ـ ايران ـ اوسېدونکيه!

امام نووى په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث كې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره كراره وايه، چې پخپله يې اورې، اوبعض مالكيان، چې له دې ځخه تدبراخستى دى، نو دا خبره نه شي قبلېداى، ځكه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو كېږي، چې خپله يې اورې. له همدې امله دوى اتفاق كړى، چې جنب كه په قران كې سوچ وكړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دى، ځكه ده هغه قرائت نه دى كړى، كوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (۵۴۹/۲) كې ليكي:

اقرأبهافي نفسک ای إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه كرامو اثار

۱: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فى المحلى (٢٦٦/٢) والحاكم فى المستدرك (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک ځخه روايت دى، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره كې وپوښتل هغه وويل: وايه يې: ماورته وويل كه تاپسې ولاړ يم؟هغه وويل بيايې هم وايه ماورته وويل كه ته جهركوې هغه وويل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه ځخه روايت دى، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده كه هغه په جهرقرائت كوي اوپه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس ځخه روايت كوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امركاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګرى كاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږ يې ترې ياد کړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت کې دي کوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړى دى (١٣١/٢، تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت کوي، چې په امام پسې قرائت کوه که هغه په زوره قرائت کوي اوکه په پټه.

دي باره کې نورحديثونه هم شته اودصحابه کرامواثرونه هم په کې دبردي لکه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دى، چې هغه به امام پسې روسته قرائت کاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبى

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دى، چې ده به په لومړنيوركعتونوکې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امرکاوه، اوپه وروستنيوکې به يې دفاتحې په لوستلوامرکاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دى، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت کوم؟هغه وويل: هو!کوه يې.

بل روايت کې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لکه دهغه روايت مخکې ذکرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩: ابوسعيدالخدري رضى الله عنه
٢٠_عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها
٢١: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه
٢٢: عمران بن حصين رضى الله عنه
٢٣: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما
٢۴: هشام بن عامر رضى الله عنه
٢۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دی، چې دوی په امام پسې قرائت کاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوی به امام پسې قرائت کاوه، لکه اما بخاری فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ٢٨، رقم: ٣٠، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ٩٩، رقم: ٢٢٢، والمجموع للنووى: ٣/٣٦٥، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دی.

اوڅوک، چې دصحابه كرامواودتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله کې غواړي؛نوهغه ليپاره داكتابونه كتل پكاردي،

١/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ٢/كتاب القرائة للبيهقى، ٣/ خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليكل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوکې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي که فرض وي که نفل اما پسې وي که ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې

١: دتابعينوقولونه؛خومخکې ذکرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وکړل شوه.

٢: امام بخارى لکه دوی په خپل صحيح کې باب لګولی دی: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفرومايجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

٣: امام بيهقى، ده هم په دې باره کې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع کې(٣٢٦/٢)اوپه شرح دمسلم کې (١/١٢٩)
۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (١/٣٩٢)
٦: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (١/١٨٨)کې
٧: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (٧) اوو غټو علماوو فتاوى ده (٢/٣٨۴) کې داسې ليکلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوخانله لمونځ كونكي باندې په جهري اوسري لمونځونوكې فرض ده، ځكه كوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي،

٨: امام ابن حزم المحلى (٢/٢٦٥)

٩: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام كې

١٠_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية كې

١١: فتاوى الدين الخالص ١٤٢/٤، ١٢٤، كې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسك الختام فى القرائة خلف الامام

١٣: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ كے مسائل اور ان كا حل: ١٢٧/١)

١٤: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء كې: ٢٠٠/١، او فتاوى اسلاميه ٢٢٠/١.

١٥: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ٥٥٥/١، كې

١٦: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى كې: ٩٠/١، كې

١٧: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم (٣٧٠)كې

١٨: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ١١٣/٣، ١٠٣، كې

٢٠_علامه صنعاني په سبل السلام كې: ٢٢١/١)كې

٢١: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ٢٦٧، كې مجموعه رسائل اللكهنوى: ٢٢٧/٣)التعليق الممجدص: ١٠١، كې

٢٢: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوودكې: ٣٢/٣، كې ليكي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوكې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ٣٢/٣، للعظيم ابادى)

٢٣: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ٢٤٥/٥، كې

٢٤: حافظ ابن حجر په فتح البارى كې: ١٩٢/١

٢٥: علامه ابن قدامة په المغنى كې ٥٢٧/١.

٢٢: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ٢٠٠/٣، كې

٢٧: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة كې: ٩/٢.

٢٨: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ كې: ٢٠٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٩: شيخ حبيب الله سلفي په هداية الصلاة کې: ٥٣.

٣٠_ امام زيدالدين ابوالفضل عبدالرحيم بن الحسين العراقي او د هغه زوى ابوزرعة په کتاب طرح التثريب فى شرح التقريب: ٢٢٩/٢، کې

٣١: شيخ ابو عبد الاحد عبدالرحيم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقيقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

٣٢: علامه شيخ ابوزکريا (عبدالسلام) الرستمى حفظه الله ورعاه په خپل کتاب (لمونځ په رڼاداحاديثو کې)

دې ټولو علماوو په دغه مذکوره کتابونو کې ليکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړو لمونځونو کې سورت فاتحه لولي.

محققين احناف او فاتحه خلف الامام

محققين احناف هم په سري لمونځونو کې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه.

١: علامه عبدالحى لکهنوى په دې باندې مستقل کتاب ليکلى دى امام الکلام اونوموړى په جهري لمونځونو کې هم دفاتحې خلف الامام قائل دى، لکه مخکې يې ويناوې تېرې شوې

٢: امام محمدرحمه الله

٣: اما ابوحنيفة رحمه الله نه هم روايت دى، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولى شي وګوره عمدة الرعاية: ١٧٣/١، غيث الغمام ص: ٢١٢، ١٥٢)

٤: ابوحفص کبير

٥: شيخ التسليم هروى

٦: ملاعلى قارى حنفى

٧: شاه عبدالعزيزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحى تفصيلا

٨: شيخ ګوهررحمن تفهيم المسائل: ٢٩٣/٤.

٩: شاه اسمعيل شهيدصاحب تنويرالعينين ص: ٥٤

١٠_شاه ولى الله صاحب حجة الله البالغة: ٩/٢)

١١: علامه ابن ابى العزالحنفى، التنبيه على مشکلات الهداية ٥٩٢/٢

١٢: علامه عينى حنفى کماقال العلامة عبدالحى لکهنوى فى غيث الغمام ص: ١٥٢)

١٣: شاه عبدالرحيم د شاه ولي الله والد صاحب: غيث الغمام

١٤: ملا جيون حنفي تفسيرات احمدية ٢٢٧.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزيه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحيح او حقه خبره داده، چې د دوى لپاره هيڅ داسې دليل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوى دلائل وايي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه؛خو پکې صحيح نه دي اوکوم، چې صحيح دي؛ نوهغه صريح نه دي او هيڅ داسې صحيح، صريح دليل له دوى سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودليل شي،

اول دليل: يې دادى،

قران کريم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړى شي

٢: په حديث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقيق مکتب التحقيق - (٢ / ١٠٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حدیث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا»

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نو تاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ٥۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حدیثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل یو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دلیل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دلیل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ یواځې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی ویناد (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعلیق الممجد علی مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې لیکي:

لم یردفی حدیث مرفوع صحیح: النهی عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وکل ماذکروا فیه: امالا اصل له واما لایصح

ژباړه:

په هیڅ یوصحیح مرفوع حدیث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلو منع نه ده راغلي اوکوم، چې دوی پیش کوي نو یا؛ خو بالکل شته نه او یا صحیح نه دي

لنډیز:

په صحیح اوصریح حدیثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حدیث کې دي. چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

۱: فلا تقرؤوا بشيءٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم یقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي بل روایت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم یقرابفاتحة الکتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهریرة رضی الله عنه وینا ده: اقرا بها فی نفسک

ژباړه:

له ځان سره یې وایه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وایه) چې ددې ټولوحدیثونوحوالی سره دتفصیل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکرشوي،

؛نوځوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستودامام نه امرراغلی دی، اودااصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضی علی العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلی الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده، لکه ځينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

ځيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولوکوښښ کوي، لکه

۱: حنفی مقلدليکي:

ډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بياپه رسول الله صلی الله عليه وسلم باندې دروغ تړي اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بيا ليکي: د غيرمقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه علی المذاهب الاربعة: ۱/۲۳۰) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د «فاتحې» لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه علی المذاهب الاربعة: ۱/۲۳۰) کې دي

وقدنقل منع الماموم من القرائة عن ثمانين نفرامن کبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا «۸۰» غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلي. اوموږمخکې ووېل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د«قرائت»لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلي، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ علی بن ابی طالب رضی الله عنه
٣ عبدالله بن مغفل رضی الله عنه
٤ جابربن عبدالله رضی الله عنه
٥ عبادة بن صامت رضی الله عنه
٦ معاذبن جبل رضی الله عنه
٧ ابی بن کعب رضی الله عنه
٨ ابوسعیدالخدری رضی الله عنه
٩ عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها
١٠_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه
١١ عمران بن حصین رضی الله عنه
١٢ عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه
١٣ هشام بن عامر رضی الله عنه
١٤ عبدالله بن عمر رضی الله عنه
١٥ ابودرداء رضی الله عنه
١٦ عبدالله بن عباس رضی الله عنه
١٧ انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحیح اوصریح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله یابه یې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصیلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه وویه دغو صریحواوخاصواومحکمو ویناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي یانورخلق منع کوي نو ایا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ایا دا په زیغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض دیوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ویل نشته نوبیابېرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې (قول الصحابی حجة اذالم ینفه شیئ اخرمن السنة) دصحابي وینادلیل وي، چې کله یې بل مرفوع حدیث نفی نه کړي،

امام الکلام(٢٣٥)احیاء السنن لاشر ف علی تهانوی (٣٩) مرقاة شرح مشکوة(٢/٢٣٤)اعلاء السنن(١/٥٠٩، ١٣٤، ١١٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (١٠٥)ردالمختار(١/٥٥٠)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلادیوصحابي قول درسو ل الله صلی الله علیه وسلم دوینا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله علیه وسلم دحدیث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي.تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حدیث کې دي، چې امام پسې فاتحه وایه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلایوصحابي نه په صحیح صریح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وایه؛نودایمان اودمخکنې قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحیح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وایئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وایئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه یادوه علماوویادوه عواموا ختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء: ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په يوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته يې واپس کړئ که پرالله اواخرت ايمان لرئ؛نورسول الله صلى الله عليه وسلم خوفرمايي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفي مقلددويمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وايي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حديث چېرته دى اوسند يې څنګه دى؟دا په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وايي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمايلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دى، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقيقت دادى، چې داسې صحيح اوصريح حديث نشته دى، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ويلونه منع راغلې وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحى صاحب نه همداخبره نقل کړى شوه. نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زيغ کاروي.

۳: ددغه مقلددريمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کراماوتابعينوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهيڅ يوصحابي نه داروايت نشته دى، چې هغه بعينه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعينوپه باره کې داويل، چې ډېروتابعينوبه فاتحه خلف الامام نه ويله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخارى په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې ليکي:

وقال الحسن وسعيدبن جبيروميمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصرى اوسعيدبن جبيرميمون بن مهران اوداسې ګڼ شميرتابعين اوعلماء و ويلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمايلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبيهقى (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووى: ۳/۳۶۵،

هو! د ګڼو تابعينو نه به دا قول نقل وى، چې قرات مه کوئ، ليکن موږ بار بار وويل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنى، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلى الله عليه وسلم سره

۴: د حنفي مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دى، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځينې نا اهله احناف يې په غيرمقلدينو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوى داوره:

د فاتحې پرېښودونکي يا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد يې کړی دی يانې مجتهدين دي، ائمه دي خپل کوښښ يې وکړه او ذهن يې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته يانې په دې امت کې د ځينو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وايو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد يې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته يو اجر ورکوي او لمونځ يې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وايو، چې لمونځ يې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمايي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته يو اجر ورکوي.

دويم

هغه ناپوه کس، چې له هيڅ نه خبر نه دی او ملايانو ورته ويلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وايې او هغه يې د نا خبر تيا له امله نه وايي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبيه يې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وايي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وايئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېيم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وايي او دا مسئله وروررسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکاردي. پر دې اړه حديث راغلي دي او هغه بيا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طريقه يې راټينګه کړې وه، چې پلاراو نيکه څه ور ښوولي وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسي هم نه وايي، چې دا حديث نه منم: خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لويه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وايو. چې دا لمونځ يې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی. ځکه چې په نبوي سنت يې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې ديني خبرې بيان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. دا ډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی: نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ يې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحيح حديث وروررسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول يې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وايم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم: نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ايمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وايي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فيصله) ونه منې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنیفہ کافی است ماراقال قال بکار نیست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او «قال قال» مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندار خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضدکوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي، ياني يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهۍ له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي، لکه الحمدلله رب العلمين «وقف وکړه» الرحمن الرحيم «وقف وکړه» ملک يوم الدين «وقف وکړه» که څه هم په پرلپسې ډول ياني پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي : خو د سنت مطابق نه دي، د نبي ﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د «واو، الف، يا» حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروركړې ياني لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٧٦٨)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

ياني سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزر قرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماماان به تاسېګوری، چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردی‌موږبه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً "

صحيح البخاري (١ / ١٥٣)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي څخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکي له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز. بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي.

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب څخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديګرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديګر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱\۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲\۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرڅخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديګرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اويه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۲۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتكلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نورو کې کتلای شئ.

ددې ذکرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوى الدين الخالص ١٨٦|٤، وګوره هذا و باالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يي وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوې، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقیاس دی دالله نبی ته رجوع وکړه، چې هغه څنګه کړي دي. هغه امین په جهرکړی دی، بل دا، چې دا فاتحه ګنې دعانه ده؟دې ته سورة الدعا یانې (د دعا سورة) وايي : نو بیا هغه څنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وایې ؛نودې یوټکي څه ګناه کړې ده، چې دا پټ وایي او د جهر خلاف یې کوي دا ډېره کمزورې خبره ده چې ځینې خلک یې کوي او کېدای شي، چې هغوی ته دا حدیث نه وي رسېدلی، چې له دې امله هغوی د اللهﷺ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو که څوک سره له علمه د دې سنت خلاف کوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځکه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

که څه هم ځینې کسان د ښکاره (په جهر) د امین ویلو ډېرمخالفت کوي او په پټه باندې دامین ویلو په باره کې څه فتوی هم راوړي، چې ځینې دلیلونه یې دادي،

١: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

٢: واذكرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

٣: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخاري: ١\١٠٧)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبی صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ١\٥٨، والبيهقي: ٢\٥٧.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ١\١٥٠، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

٧: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ٢\٢٠٦.

٨: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىأبى بن كعب وكان فى كتابه اليهمااوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ١\١٢٠، والترمذي: ١\٥٩.

ځواب

د امین په اړه؛ خو علماوو مستقل کتابونه لیکلي دي، چې د هغې کتل پکاردي؛ خو زه دلته د پو رتنیو هغو دلیلونولنډه تجزیه ذکرکوم، چې د پټ امین ویلو په لړ کې ذکرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه کړئ، چې په هیڅ صحیح حدیث کې دانشته، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم امین په پټه ویلی وي اونه یې داویلي دي، چې امین په پټه باندې وایئ اونه له یوصحابي نه په صحیح سندسره داثابت دي، چې هغه امین په پټه باندې ویلی وي

لکه علامه عبدالرحمن مبارکفوري په تحفة الاحوذي (١\٢٠٩) کې لیکي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هیڅ یوصحابي څخه په صحیح سندسره په پټه امین نه دی نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښکاره ويلوبدويل نقل دي،

موږاول هغه دليلونه ذکرکوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان کړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل:

عن سلمة بن کهيل عن حجربن عنبس عن وائل-رضى الله عنه-قال: کان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ۱\۵۸، وابوداوود: ۱\۱۳٤، رقم: ۹۳۲، وابن ماجة: ۱\۱٤۲، رقم: ۶۹۶، واحمد: ۲\۲۰۵، والدارقطني: ۱\۳۳٤، والبيهقي: ۲\۵۷، والبخاري في جزء القرائة ص: ۲۳۵، ۲۳٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ۷\۱٤، و ابن ابي شيبة ۲\٤۲۵، والبغوي: ۵۸۶،

ژباړه:

سلمة بن کهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دې، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دې، چې موږواورېده،

داصحيح حديث دى اوپه دې خبره دليل دى، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلى دى نوهغه ضعيف دى، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلى دى، لکه دهغوى نومونه دادي:

[۱] امام بخارى، [۲] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه کوم، چې دامين پټوويلوباره کې راغلى دى ډېرصحيح دى (ترمذى ۱\۸۵) [۳] امام ترمذى وايي: دا حديث حسن دى (ترمذى: ۱\۵۷)، [۴] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دى (التلخيص الحبير ۱\۲۳۶)، [۵] محدث العصر علامه البانى دې حديث ته صحيح ويلى دى، صحيح الترمذى، صحيح ابى داوود، مشکوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم: ۴۶۵، صفة صلاة النبى صلى الله عليه وسلم، للالبانى، ص: ۱۰۱

[۶] علامه عبيدالله رحمانى فرمايي: داحديث صحيح دى، مرعاة المفاتيح: ۱۱۹\۳، [۷] شيخ عبدالحق محدث دهلوى کما فى تحفة الاحوذى: ۲۰۹\۱، [۸] علامه عبدالحى لکهنوى التعليق الممجد ص: ۱۰۱، [۹] علامه مبارکفورى تحفة الاحوذى: ۲۰۹\۱، ابکار المنن ص: ۱۷۹، [۱۰] فتاوى الدين الخالص: ۱۵۶\۴، [۱۱] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق ۱۰۹\۵، کې ليکي: اسناده قوى دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

۲: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائکة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله. چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني ګناهونه به يې وبښل شي،

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنګه واوري اوهغه سره به امين څنګه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنګه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو ګڼو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ١\٢٨٦

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامراياهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندى: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١ \١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده. اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي،

علامه خطابي په معالم السنن: ١\٢٢٣. کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربنوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (٢\٣٥٧) کې فرمايي

ولولاجهربالتامين لماامكن الماموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه الماموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۲ دريم دليل:

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ۱\۳۲۹، رقم: ۱۲۵۹، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ۱\۲۲۳، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ۱\۱۳۵، رقم: ۹۳٤، وابن ماجة رقم: ۸۵۳، وابن حبان: ۳\۱٤۷، وابن خزيمة: ۱\۹۹٤، ۲۸۷، والبخاري: ۱\۱۰۸.

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دى، چې نبي عليه السلام به كله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت كړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل:

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هدانالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\۱۳۵، ۱۳٤، مصباح الزجاجة: ۱\۲۹۷، وابن ماجة: ۸۵٦ وابن خزيمة: ۱\۲۸۸، رقم: ۵۷٤، والبيهقي: ۲\۵٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ۲\۱۵، والبخاري في التاريخ الكبير: ۱\۲۲، والادب المفرد: ۹۹۱، كنزالعمال: ٤\۹۷، رقم: ۲۰۳۵، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ۱\۱۹۲، وصفة صلاة النبي للالباني: ۱۰۲، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦۹۱،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه:

له عائشې څخه روايت دى، چې يهودمونږسره په په هيڅ شي دومره كينه نه كوي، لكه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله كوم، چې مونږته الله راكړې اوهغوى يې ترې بې برخې كړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره كوي

داحديث ښكاره دليل دى، پردې خبره، چې په لمانځه كې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځكه كه امين په زوره سره ونه ويلاى شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوى به بيامونږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه كينه كوي، بلكې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل كتاب المطالب العالية: ۱۲۳\۱، كې ذكركړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه:

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلى، چې آمين يې ويلويهودى وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلى تاسوپه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليكلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه كېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دى، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره كينه نه كوي، چې څومره درسره په امين ويلوكوي،

تمهيددابن عبدالبر: ۷\۱۵، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي؛ نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالکل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢١\١، رقم: ٢٩٧، تعليق الترغيب والترهيب: ٩٧٨\١، او په صحيحة: ٦٩١، کې يې صحيح کړی دی. امام بويصري فرمايي: چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انگازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي: ٢١٢، ١٥، البيهقي: ٥٩\٢، عبدالرزاق: ٩٧\٢، ٩٢، ابن منذر: ١٣٢\٣، محلى ابن حزم: ٢٤٦\٣، ابن ابي شيبة: ١٨٨\٢، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ١٨٧\٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذاالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٥٩\٢، وابن حبان في الثقات: ٢٦٥\٦ المرعاة: ١٢٠\٣،

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله. ما ده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ٧٠\٣، رقم: ٥٢٤٠.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کړنگېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ؛ نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کړنگېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ. صلاة الرسول (٢١٠، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، ځکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی. اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دی نقل اونه له دوی څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي. بلکې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وايي ابن زبيرديوسړي باره کې چې په کوهي کې ولېدلی وه ويلي وو. چې ټولې اوبه به ترې ويستلی شي اونوروصحابه وويرې بدنه دي ويلي :نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهرکړی اوهيچاپرې بدنه دي ويلي. بلکې فتوی يې ورکړې اودهغه سره يې پرې جهرهم کړی دی. دومره قدرې، چې جومات کړنګاوکړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

١: علامه عبدالحی لکهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعايه شرح شرح الوقايه (١٣٢\١١) کې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته موداومونډله، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څکه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دی. د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شی نه دی راغلی. او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی، څکه حاکم دغه حديث د وائل په روايت صحيح کړی دی، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړی دی. لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې ده

او کوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذکرکولی شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى ګوندلوي ١٧۴.

٢: شاه اسمعيل شهيدپه خپل کتاب تنويرالعينين ص ٧١، کې ليکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

٣: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشکوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي:

دربارهٔ آمين بالجهر احاديث اکثر واصح امده است:

دښکاره امين ويلو په اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱ ۰ ۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امين ميگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفيه و مقتديان بموافقت آمين گفتند و در جهر بآمين

در نماز جهر احاديث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به د امام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي. (مدارج النبوة مترجم اردو: ۱۱\۵۹۶)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابكارالمنن: ۱۱۹، آمين بالجهر للشيخ محمديحي گوندلوي: ۱۷٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زِبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ۷] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (۱ / ۲۹۵).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختيار وی نوما به داسې ويلي وی چې د په قلاره ويلوله روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي، او د جهر له روايت څخه اواز او چتول خونرم ويل مراد دي او پردې خبره باندې د ابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو: نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امين ويلوله امله وکړنګېده پېغمبر لمونځ (۲۰۴)

۲: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښين ماسخوتن په لمونځونوکې به قرائت او آمين په جهر سره ويلی شي:

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې ديوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائز دي که نه دي؟

ځواب:

جائز هے جيسا که عدم رفع بهی جائز هے اور مرجح احد الشقين كا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لورې غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱\۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاني، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث. (پېغمبر لمونځ: ۲۰۶)

۸: علامه صنعاني په سبل السلام: ۲۲۵\۱، کې

۹: شيخ الاسلام ابن القيم ﷺ په اعلام الموقعين: ۲۴۳۲، ۴۳۰، کې په امين بالجهر باندې ډېر زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ۸۶\۲، ۸۲

۱۰_فتاوى اللجنة الدائمة: ۴۲۴\۶، ۴۲۰،

۱۱: فتاوى نذيريه لسيدنذيرحسين دهلوي: ۴۳۴\۱.

۱۲: مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ۲۷۴\۱،

۱۴: د پېغمبر لمونځ: ۲۰۷، ۲۰۱، او نيل المرام شرح بلوغ المرام ۲۲۲\۱

۱۵: آمين بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين. محمديحيى گوندلوي

۱۶: فتاوى الدين الخالص: ۱۵۶\۴.

۱۷: صحيح البخاري: ۱۰۷\۱، امام المحدثين اميرالمؤمنين في الحديث محمدبن اسمعيل.

۱۸: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين ۱۱۵\۱.

۱۹: السنن الکبرى: ۵۶\۲،

۲۰_المغني لابن قدامة: ۵۶۵\۱.

۲۱: فتح الباري: ۲۰۸\۲.

۲۲: فتاوى ثنائيه: ۴۵۴\۱

۲۳: فقه السنة: ۱۲۳\۱.

۲۴: صفة صلاة النبي: ۱۰۲، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ۸۱\۶. رقم ۲۵۳۴. کلاهما للالباني.

۲۵: تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ۳۶۷\۱، للحافظ ابن عبدالهادي.

۲۶: احياء علوم الدين للغزالي: ۲۷۵\۱،

۲۷: نيل الاوطار للشوکاني: ۲۴۴\۲.

۲۸: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ۵۱\۲.

۲۹: الروضة النديه لصديق حسن خان: ۱۰\۱.

۳۰_القول المتين في الجهربالتامين للشيخ زبيرعلي زئي

۳۱: تيسيرالرحمن لبيان القران للدکتورمحمدلقمان السلفي: ۱۴\۱،

۳۲: مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ۱۱۹\۳.

۳۳: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ۲۰۹\۱.

۳۴: فتاوى برکاتيه للشيخ ابوالبرکات احمد: ۴۲.

۳۵: صلاة الرسول لمولانامحمدصادق سيالکوتي: ۲۱۳، ۲۰۷.

۳۶: تفسيراحسن الکلام للشيخ ابي زکريا عبدالسلام حفظه الله: ۳۶-۳۴\۱.

۳۷: بلوغ الاماني من اسرارالفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ۲۰۵\۳.

۳۸: هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ۸۱-۸۲.

۳۹: کتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ۲۶۸\۲، ۲۶۷.

۴۰_ المجموع شرح المهذب: ۳۷۳-۳۷۲\۳، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلودليلونه او د هغې تجزيه

۱: د حنفيانو اول دليل

۱: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ۵۵]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالی تېرى کونکي نه خوښوي

۲: وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ۲۰۵]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانونه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ۸۹]

الله ورته وويل ستاسو دعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ.

اوسني حنفيان په پټه امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه

۱. اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی، لکه مخکې د بخاري (۱۰۷\۱) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايي او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (۹۶\۲) مصنف ابن ابي شيبة (۴۲۵\۲) تعليق التعليق (۲۱۸\۲) سنن الکبری للبيهقي (۵۹\۲) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ۱۰۷\۱ ، السنن الکبری ۸۶\۱، **۸۵**، رقم **۲۴۵۴**. کې ذکر دی.

۲: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بين الصلاتين لپاره صحيح حديث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمين بالجهر په اړه د راغلو صحيح حديثونو په مقابله کې په عام ايتونو سره دليل نيول هم بې بنياده دي،

يا لکه يو کس وايي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پيشو او داسې نورو تولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کريم کې راځي

((بِالْعُقُوْدِ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ))

[المائدة: ١]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه ځاروو پرته، چې درته بيان شوي دي نور ځاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حيواناتو باندې په دغه ايت کريمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحيح حديثونو سره ددې حيواناتوخوړل حرام دي

بعينه د آمين بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحيح حديثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امين په جهر ويلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به يې هم آمين په جهر ويلو

اوس څوک، چې بيا هم دا وايي، چې دعا ده او قرآن کريم کې الله تعالی فرمايي: چې دعا په پټه ويل پکار دي؛ نو امين هم په پټه ويل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنيواستدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بين الصلاتين د رد کولو لپاره په آيت

((اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا۝))

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګيدړ. لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په ((اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ)) باندې دليل نيولی غلط دی؛ نوداتول په دليل کې دقرآن کريم ايتونه پيش کوي ؛ خو استدلال يې ترې غلط اوګمراه کن دی، چې د (کلمة حق اريد بها الباطل) مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وايي حج کې جمع بين الصلاتين نشته يا وايي، چې دغه مخکني حيوانات حلال دي، او له قران کريم څخه دليل نيسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وايي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حديث نه منې ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بين الصلاتين شته دی، اوپه ايت کريمه کې ((كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا)) راغلی دی. ليکن موږدلته په حديث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بين الصلاتين له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمد شفيع (٥٧٩\٣)

فماهوجوابكم عن تلك الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضكم.

نو موږ حنفيانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرين حديث ته کوي موږوايوسمه ده ايت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ويل پکاردي، ليکن موږدصحيح حديث په بناباندې په جهرسره امين وايو او دا د دغه ايت په خاص او مستثنی دی،

٣: دريېمه وجه: کله چې ددې ايتونو مانا - د حنفيانو د خيال مطابق - دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بيا ولې رسول الله صلی الله عليه وسلم په جهر سره دعاګانې ويلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعينو په جهر سره دعا کوله، مثلا رسول الله صلی الله عليه وسلم ددعاطريقه داوه، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د ژوندکۍ په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترميدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library